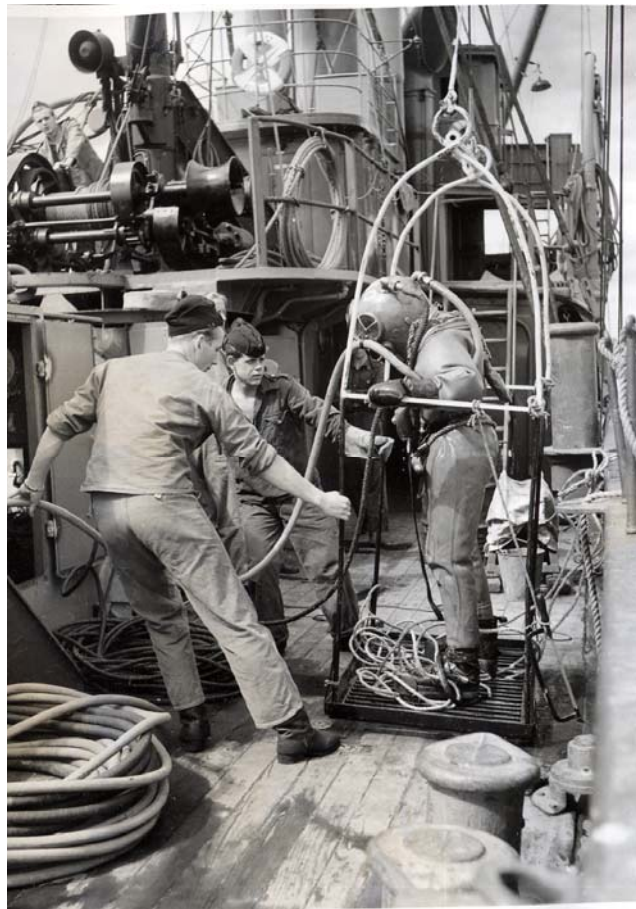

SIGNALLINAN

NR 24 SVENSK DYKERIHISTORISK FÖRENING

December 2009

Pris 40 kr

Innehållsförteckning:

Dykarledaren senhösten 2009

Kamerahöljet

Historisk dykning

Nordiskt möte i Larkollen oktober 2009

Dyktankhuset får en fin gåva

Ett besök värt att minnas

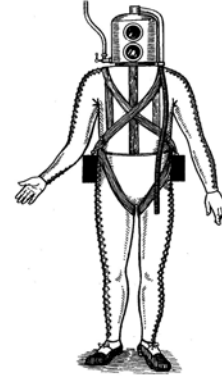
Dag Johannisson, Aga divatorns uppfinnare

Dykning som största intresse

Omslagsbilder (Foto ur dykaren John Fällmans arkiv): Bilderna föreställer mest sannolikt dykaren John Fällman under dykning från HMS Belos på 1950-talet. Inne i tidningen finns ytterligare en bild från ett tidningsklipp.

Styrelsen

Lars Gustafsson, ordförande	0705 950536
Steven Eriksson, vice ordförande	0703 743951
Åke Johansson, klubbmästare och kassör	08 133570
Hans Bohlin, sekreterare	0736 148410
Hans Örnhagen, ledamot	0732 503935
Robert Hjälte, ledamot	0708 109097
Jaan Joandi, styrelsesuppleant	0733 653517

Hedersmedlemmar

Bertil Jung	1997
Bo Cassel,	1998 † 2004
Anders Muren,	1999 † 2001
Ingvar Elvström,	2000 † 2000
Bengt Börjesson,	2001
Claes Lindemark,	2005
Ove Dahlstedt	2006
Dennis Österlund	2008 † 2007

Sponsormedlemmar:

Curt Nyberg AB

Dyfo Systems, Onsala

GDA / H T T, Göteborg

HydroCosmos

Interspiro, Lidingö

Poseidon, Göteborg

Sjöhistoriska museet, Stockholm

Svenska Sportdykarförbundet

Viking Trelleborg AB, Ystad

SVENSK DYKERIHISTORISK FÖRENING, SDHF

Medlemsavgift 2010, 250 kr insättes på pg 4400251-7

Kontaktadress: c/o Lars Gustafsson, Ejdervägen 31, 141 72 Segeltorp

Organisationsnummer: 802422-8457

Redaktör och ansvarig utgivare för Signallinan och www.sdhf.se

Hans Örnhagen, Havrestigen 15, 137 55 Tungelsta

Glöm inte att anmäla Din e-postadress till info@sdhf.se

Håll uppsikt på hemsidan www.sdhf.se

Dykarledaren senhösten 2009.

Detta nummer av Signallinan kunde ha blivit ett omslag med 16 blanka sidor, men när jag satte mig ner för att göra omslaget tyckte det var ett tråkigt sätt att visa att det kommer in mycket lite material, för det kommer i alla fall lite. Bilden på omslaget är ett exempel och andra finns inne i tidningen. Vi har fått ett förslag från Anders Hägglin i Göteborg att göra tidningen till en webbtidning som var och en kan hämta ner från hemsidan eller annan plats på webben. Förra gången frågan kom upp, för några år sedan, vet jag att det fanns en klar majoritet för att behålla papperstidningen, men det kräver också att det finns material. På webben kan man lägga ut en sida eller 50 till samma kostnad, men skall man trycka och distribuera är det knappast värt besväret om det inte finns något på sidorna eller bara ett omslag, som var min tanke när jag satt här med nästan inget material. Styrelsen har inte hört av sig och meddelat vad man tycker om Anders Hägglins förslag. Vi får se nu om det blir några reaktioner från medlemmarna. Vill ni ha en papperstidning måste ni nu meddela styrelsen (adress finner ni på omslagets insida) eller mig via pappersbrev till Hans Örnbaden, Havrestigen 15, 13755 Tungelsta alternativt e-brev hans@ornbaden.se. Om jag inte får några besked eller uppmuntrande tillrop är detta kanske det sista numret av Signallinan som papperstidning som ni ser.

Jag har tidigare berört problemet med att få frivilliga till verksamheten. Detta verkar nästan omöjligt. Ett alternativ är att betala dem som gör arbete. En lösning skulle vara att höja medlemsavgiften och ta inträde på Dyktankhuset för att på detta sätt få inkomster som kunde användas för att betala arbete mot faktura. För medlemmar med enbart A-skattesedel kan föreningen betala 999:-/år och person utan att ikläda sig arbetsgivaransvar med allt vad det innebär av extra administration. För personer som har F-skattesedel kan större belopp utbetalas. Arbetsinsatserna kan vara allt från att hålla öppet till att skriva artiklar för Signallinan. Jag ser det som orimligt att SDHF skulle kunna betala rimliga arvoden till dem som gör arbete, men det blir i alla fall lite, och man kan få tillbaka den förhöjda medlemsavgiften och få kompensation för sina omkostnader i samband med öppethållandet. Tänk igenom detta förslag för det kommer som en motion till årsmötet och då måste vi ta ställning. En medlemsavgift på 500:- skulle kunna tjänas in genom några öppethållande. På detta sätt skulle vi få en mindre, men mer aktiv medlemskader, vilket är att föredra då vi i dagsläget tvingas utnyttja och vädja till en liten del av medlemmarna för att uppfylla vårt åtagande mot Statens Maritima Museer. Stockholmarna med kringboende kunde hålla öppet och de som inte kan komma och hålla öppet kan skriva i Signallinan, samla föremål, få hem föremål för renovering etc.

En positiv sida av verksamheten är att vi löpande får in äldre prylar och en del bilder från svunna dar. Ett stort tack till alla som bidrar till verksamheten. Förhoppningsvis får vi också lite förklarande text så att bilderna kan användas i kommande nummer av Signallinan om det nu blir några. **Det beror på er.**

En skön helg och vinter och väl mött till våren önskar
Hans Örnbaden

Kamerahöljet

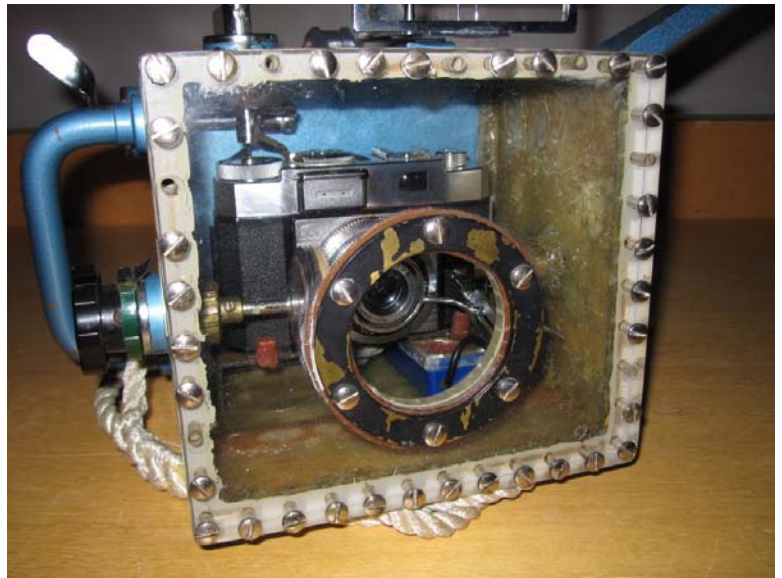
Byggt och konstruerat 1957 av Mats Rosling. Ombyggt och förbättrat 1962 då inslipade tätningar byttes mot O-ringar och kamerahöljet trycksattes med luft (cykelpump) innan dykning. Konstruktionens största svaghet är de stora plana ytorna som belastas med cirka 400 kg last vid 3 meters djup och det dubbla vid 6 meter, vilket också blev max. djupet för fotografering.

Jag började dyka med 12 liters AGA-Divator 1955 (16 års ålder) och under 50 års dykning har jag hållit mig till AGA, under åren 1962-1963 som Röjdykare i kustartilleriet KA1 på MUL 19. Utbildad under ledning av löjtnant Sune Thomson (Oskar Fredriksborg) och kapten Hamilton (Karlskrona).

Kamera och hölje skänkt till SDHF 2009-05-11

Mats Rosling

Historisk dykking

Dykkerklokken som Norsk dykkehistorisk forening (www.dykkehistorie.no) bygget etter skisser fra 1734 og forsøksdykkene som foreningsmedlemmene utførte etterpå, kvalifiserte til pris i Storbritannia i 2006.

Da foreningen ble stiftet i år 2000 ble det foreslått forskjellige prosjekter å arbeide mot. Og da vi mottok en pengegave fra den engelske professoren David Elliot året etter, startet vi for alvor. Først tenkte vi på å oversette boken "Konsten at Lefwa Under Watn" av Mårten Triewald (utgitt i 1734) til engelsk. Men vi fikk vite at dette arbeidet var i gang allerede. Denne boken inneholdt en ganske detaljert beskrivelse av to forskjellige dykkerklokker. Vi bestemte oss for å bygge den ene. Dette med bakgrunn i en beskrivelse av klokkydning i Norge i 1673 for å berge en kobberlast. Ideen var at det skulle være en klokke vi kunne dykke med, ikke bare en utstillingsmodell.

Den måtte tåle å heises opp og ned med folk og måtte derfor tilfredsstillende dagens krav - selv om klokken ikke skulle brukes i ervervsmessig virksomhet med ansatte arbeidstakere.

Løfteøyet måtte tåle dobbel verkt og klokken kom til å veie ca. 1500 kg. Derfor løsningen med et stålskall med sertifisert løfteøye til mer enn 3 tonn. Stålskallet skulle dekkes med treverk innvendig og utvendig. Helst almetre, men det ble problematisk å finne etter at nesten all almskog i Europa var drept av en soppinfeksjon.

Utvendig skulle treverket dekkes med bly. Alle beskrivelser av dykkerklokker fra 16- og 1700 tallet forteller om blyklokker. Nå var de ytre rammer lagt og vi trengte penger. Irene Liland som arbeidet for Einar W. Svendsen i Statoil tok en ringerunde til forskjellige dykkefirma og klarte på utrolig kort tid å finansiere første runde av byggearbeidet.

I 2003 hadde vi besøk av en gruppe dykkehistorikere fra Storbritannia. Under en båttur på Byfjorden i Bergen for å se på steder og mål for miniubåtangrep under krigen ble ideen om et seminar om dykking med åpne dykkerklokker unnfanget. Dette seminaret skulle finne sted høsten 2005 og deltagerne skulle få dykke med klokken i Norsk Undervannsintervensjons (NUI) basseng. De skulle få prøve metoden med å etterfylle luft fra tønner. Dette var første gang beskrevet av astronomen Halley på 1690 tallet og senere av Triewald.

Klokken og en tønne var klar og prøvedykket av formannen Vidar Fondevik, før de førti deltagerne kom til Bergen.

"The Ancient Bell Diving Seminar" den 4. – 6. november 2005 på NUI i Bergen var blitt en realitet. Blant deltagerne fikk alle utlendingene og tilreisende som ønsket det dykket med klokken. De fra Bergensområdet ville få muligheten senere. Totalt ble det disse dagene gjennomført 27 dykk og 28 personer dykket med klokken.

Da Norsk Baromedisinsk Forening hadde sitt medlemsmøte i desember 2005 åpnet vi og for dykking i NUIs basseng og vi gjennomførte 20 dykk og 21 personer dykket med klokken. Så nå var det på tide og forsøke seg i åpent vann.

Anledningen kom i forbindelse med foreningens generalforsamling. Denne ble avholdt på Dykker- og Froskemannskolen på Haakonsværn (KNM "Tordenskjold") 17. mars 2006. Nå kunne endelig medlemmene i vår forening få prøve seg.

Vi hadde drevet litt litteraturstudier og funnet at Tordenskjold selv kunne ha vært tilstede ved klockedykking da noen svenske skip som var senket ved Marstrand ble berget i 1719. Derfor var det marinehistorisk sus over vår dykking. Vi hadde rigget klokken om bord på HD"Viken" og brukte båtens kran til å senke å heve klokken. Vi fikk prøvet luftfylling fra tønne denne gangen også, men som i bassenget bare demonstrert at det fungerte.

Sikkerheten var ivaretatt med en KMB 18B overflateforsynt maske i klokken. Dette for dykkeren kunne ta på seg masken og svømme til overflaten hvis hydraulikken sviktet. Det var også mulig å bruke free flow på masken for å ventilere klokken. På bunn hadde vi videoovervåking og det samme inne i klokken. I tillegg hadde vi stand-by dykker i vannet.

Totalt gjennomførte vi 11 dykk. Så nå var det tid for lengre dykk og dypere dykk - helst ned til 30 meter. I henhold til de historiske opplysningene vi hadde, var dette dybden der kobberlasten ble berget. Dette var også dybden for bergingen av de dypeste kanonene på Vasa i Stockholm rundt 1660 - 1670.

Av dykkerutdanningen ved Høgskolen i Bergen fikk vi låne dykkelekter med håndteringssystem for dagens våtklockedykking. Skolens våtklokke (som veier det samme som vår klokke) ble heist på land og vår dykkerklokke heist om bord. Hovedwinchen ble koblet på klokken og styrewirewinchen på lufttønne.

Vi fikk låne en CO₂ analysator fra NUI, og en hyperbar CO₂ analysator fra marinen. De samme sikkerhetstiltakene som vi hadde på Haakonsvern var iverksatt, pluss at vi hadde en ekstra kommunikasjonslinje og en ekstra luftforsyning til klokken.

Totalt gjennomførte vi 11 dykk på dybder mellom 7 og 30 meter.

Under dykkingen i bassenget var de fleste dykkene kortvarige og deltrykket til CO₂ steg ikke til problematiske høyder. Verdier på mellom 10 og 12 mbar ble observert. Vi gjennomførte et dykk hvor bunntiden kom opp i mellom 39 og 40 minutter. Dykket ble avbrutt fordi CO₂ - deltrykket passerte 30 mbar eller en verdi som tilsvarte 3% CO₂ i innåndingsluften på overflaten. Dette uten at dykkeren rapporterte nevneverdig ubehag.

På dykket til 7 meter fra lekteren hadde CO₂ - nivået steget til 20 mbar etter 20 minutter og lett arbeid. Vi hadde og tappet ut mer luft en nødvendig i forbindelse med atmosfæreovervåkingen. Vannivået i klokken sto ca. 45 cm opp fra nedre kant. (Klokken er 1,82 meter høy innvendig) På et senere dykk hvor vi etterfylte luft fra lufttønne steg CO₂ i klokken, men økningen ble som forventet forsinket, men vi klarte ikke å stabilisere nivået. Dette vil nok endre seg når vi får begge tønnene i sving.

En av grunnene var at det tok for lang tid å tømme tønne for vann på overflaten. Hvis vi kunne forsterke tønnene innvendig slik at hullet i bunn kunne gjøres større ville dette redusere tiden for tønne på overflaten drastisk. Et slikt større hull vises på en skisse fra 1731.

Vi prøvde å kompensere for den sene tømningen ved å fylle tønne med luft fra overflaten. Vi koblet et pusteapparat på 2 x 10 liter til tønne med en slange. Tømte vi 12,5 bar ut av flaskesettet tilsvarte det 250 liter luft på overflaten. Dette var og tønnens volum. Manometeret på flaskesettet var grov og unøyaktig så tønnefyllingen på denne måten ble omtrentlig.

På 30-metersdykket ble det ikke brukt etterfylling med luft fra tønne. Vannet steg 1,16 meter opp i klokken og deltrykket av CO₂ steg med ca. 3 mbar per minutt så allerede etter 9 minutter var nivået oppe på 30 mbar og dykket måtte avsluttes og klokken ventileres fra overflaten.

Vi har skaffet oss mye informasjon om den atmosfæremessige utviklingen i de gamle dykkerklokkene. Det å arbeide med store mengder CO₂ i klokken måtte ha vært en forutsetning for å være dykker. Forhold rundt sikten ut av klokken har vi også klarlagt. De må ha brukt meget rolige bevegelser inne i klokken for ikke å forstyrre sikten gjennom vannspeilet.

Vi må gjøre flere dykk med kontrollert etterfylling av luft fra en og to tønner. Hvor mye brukt luft tømte de ut hver gang de etterfylte? Hvor er det mest fornuftige vannivået i klokken for å ha optimal sikt ut til siden for klokken? Hva skjer hvis dykkeren dykket ut av klokken for å gjøre noe og så pustet ut i vannet før han kom tilbake inn i klokken. Ble CO₂ oppløst i overflatevannet? Mye av dette kan vi gjøre i et basseng.

En gang bør vi kanskje forsøke å dykke på stedet hvor kobberlasten ble berget? Eller kanskje i Marstrand hvor Tordenskjold muligens var dykkeleder for en klokkedykkeoperasjon i 1719?

Norsk dykkehistorisk forening er blitt premiert for arbeidet vi har gjort med å bygge dykkerklokken og for gjennomføringen av de praktiske dykkforsøkene. Dette skjedde den 21. oktober i 2006. Om bord på hjulbåten PS "Elisabethan" under en flombelyst parlamentsbygning på Themsen mottok foreningen "The Frank Oschman Award" fra The Historical Diving Society i Storbritannia. Prisen deles ut for renovering og bevaring av historisk dykkerutstyr. En stor anerkjennelse til alle medlemmene som i disse årene har stått på og jobbet dugnad for å få klokken og tønnene ferdig. Klokken har vært brukt i Haugesund og i Oslo og vil kunne prøvedykket under det nordiske dykketreffet utenfor Oslo i dagene 9. – 11. oktober 2009, Til nå har det blitt gjennomført rundt 110 dykk med klokken.

Här ser vi klockan hängande i A-ram vid Norsk Yrkesdykkerskolan i Fagerstrand brygge i samband med Nordiskt dykkehistoriskt möte 2009.

Nordiskt Dykkehistoriskt möte i Larkollen.

Fyra svenskar mötte upp i Larkollen i oktober 2009. Här några bilder från klockdykningen som var mötets höjdpunkt. I övrigt besökte vi fortet i Dröbak, Norsk Yrkesdykarskola, där också klockdykningen skedde samt lyssnade på föredrag och åt god mat hos Stein och Aud i deras gamla missionshus i Larkollen, där också en större samling av gamla föremål för dykning beskådades.

Hans Bohlin som dykare i älghudsdräkt enligt instruktioner från Treilebens tid. Lars gustafsson assisterar och Hans Örnhammar fotograferar.

Dyktankhuset får en fin gåva.

I samband med inspelningarna av TV-programmet vem tror du att du är? Överlämnade Pia Johansson, ”dykarns dotter” en skeppsklocka som fadern Lennart Johansson bärgat i samband med dykeriarbete åt marinen utanför Härnösand.

Klockan, med texten Triton Wisby 1845, ärvde Pia efter sin far och Pia har sedan dess känt ett obehag då Pia som dykare vet att man inte skall bärga och samla föremål från vrak.

Klockan har nu fått en permanent plats på Dyktankhuset och den som känner för det kan prova klockans klang och samtidigt skänka en tanke till någon dykare ute i världen eller i havet.

På bilden nedan ser vi Pia som provar klockan efter att den fått sin plats på Dyktankhuset.

#

HYDROCOSMOS
DIVING ■ CONSULTING ■ ENGINEERING

#

Ett besök värt att minnas.

En sommardag när jag satt och fikade utanför Dyktankhuset kom en äldre dam förbi och frågade var dykmuseet låg. Jag berättade att ingången låg alldeles bakom min rygg och att hon var välkommen in. Efter att damen med stort intresse studerat luftpumpar och dykartelefoner och ställt ett antal frågor som tydde på en överraskande stor kunskap i ämnet kände jag mig föranlåten att fråga hur det kom sig att hon kunde så mycket om dykning. Jag fick då veta att hon kommit till Dyktankhuset för att titta på en del av det som hennes bortgångne make Börje Strömberg tillverkat för marinen under åren. Jag fick då anledning att visa den pneumatiskt styrda cykelergometern för undervattensbruk i kammare, EKG-förstärkare för experiment i tryckkammare, koldioxidmätare för mätning av låga CO₂-halter i tryckkammare och hjälmprovsningsventilen.

På bilden tillvänster ser vi Monica Strömberg lägga handen på en backventilprovare för friflödesdjälmar för dykning.

Tyvärr kunde jag inte visa någon Ibsophone, den produkt från Börje Strömbergs produktion som nog är mest känd bland dykare. Ibsophonen var när den lanserades i slutet av 1960-talet en liten batteriförsörjd telefon att användas vid lätt dykning. Benledare för att höra och tålig mikrofon för helmask gjorde det möjligt att tala med dykare utan hjälm. Det är vår förhoppning att vi till museet skall få några Ibsophoner av olika ålder för att kunna visa tillsammans med våra övriga dykartelefoner.

Av alla besökare jag guidat på Dyktankhuset så tror jag nog att Monica Strömberg varit den som visat den största uppskattningen över att få se och höra om de olika föremålen och hur de använts. Jag kan bara beklaga att Monica Strömberg gick ur tiden 27 april 2008, men glädjer mig åt att hon fick se Dyktankhuset, platsen där stora delar av hennes makes produktion idag finns bevarad.

Dag Johannisson, Aga Divatorns uppfinnare.

Dag Johannisson, en av Sportdykarförbundets grundare och uppfinnaren av Aga Divatorn har gått ur tiden. På bilden till vänster föreläser Dag Johannisson tillsammans med Imre Botos för dykerihistoriskt intresserade från hela norden i samband med Nordiskt dykerihistoriskt möte 2003.

Dag Johannissons dykintresse startade redan under mellankrigstiden då han med en enkel liten 2 liters flaska med luft en slang och en knappt öppen ventil

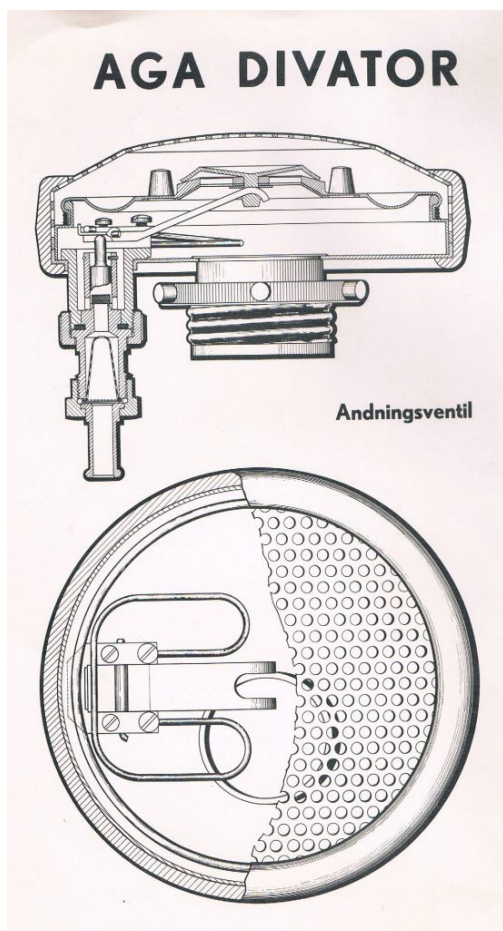

bärgade ett växelhus från botten i Värtaviken åt en god vän. Han insåg att man genom att använda en doseringsventil skulle kunna spara luft och efter kriget presenterades en prototyp till andningsdosa som sedan användes av Aga vid produktion av rökdykapparater. På bilden ovan av prototypen från 1948 ser man den hävarm som påverkas av andningsmembranen. En princip som används än i dag i de flesta doserventiler.

År 1948 skedde i Stockholm en tråkig bussolycka då flera människor omkom efter att en buss kört av en av Essingebroarna. Det visade sig då att det i Stockholm inte fanns någon lätt dykare att sätta in vid räddningsinsatserna och att mobilisera en tungdykare skulle ta mer än 1 timme. Efter olyckan kontaktade räddningstjänsten i Stockholm Aga, som förutom fyrar utvecklade och tillverkade utrustning för gashantering. En av företagets innovatörer Dag Johannisson berättade då att han utvecklat en ventil för rökdykning som modifierats för dykning i vatten och som han själv redan provdykt. Detta blev uppstarten till produktionen av Me 1715, den apparat som sedan kom att kallas "Järnsängen".

Under ledning av experimentverkstadens chef Knutte Svensson och Kalle Wennberg vidareutvecklade Dag Johannisson sedan andningsventilen som hörde till apparaten Me 1805,

som var en icke magnetisk dykapparat för marinens röjdykare. För att apparaten skulle bli icke magnetisk försågs den med 11 liters aluminiumflaskor från Avesta. Denna andningsventil och dess 1:a steg kom också att användas av civila yrkesdykare men då ofta med stålflaska. En av finesserna var den centralt placerade utandningsventilen i andningsmembranet. Detta gjorde att demandventilen påverkades mindre av de hydrostatiska krafterna och balansen mellan ut och inandning blev bättre.

Dykningen och förmodligen en stor del av den praktiska utprovningen av det som togs fram på experimentverkstaden skedde i DK Sjöstjärnans regi. DK Sjöstjärnan var en dykarklubb för personal på Aga. Drivande kraft var Evert Ehrlund men även Bengt Blomkvist och Rudolf Lüning var med och dessa var aktiva även vid uppstarten av Svenska sportdykarförbundet. Dag Johannisson valdes in i interrimsstyrelsen 1958. Man dök redan då vid Björkviks brygga och Imre Botos, då lärning på Aga experimentverkstad, och som senare kom att bli en av förgrundsgestalterna vid Aga och därefter Interspiro, lärde sig dyka där under Dag Johannissons mentorskap redan 1956.

Dag Johannisson var en innovatör i ordets rätta mening och trots att han aldrig fullföljde sin ingenjörutbildning hade han mer än 155 patent. Som ett exempel på Dag Johannissons uppfinningsrikedom berättar Imre Botos om en ejektor som kopplades till en kompressor eller en liten luftflaska. Med ejektorns hjälp kunde man öka luftmängden som blåstes in i exempelvis en gummibåt med upp till 14 gånger, vilket påskyndade uppblåsningen högst betydligt. Detta patent ledde senare till den ejektorsug som finns på Aga Revivator från 1960.

I samband med polioepidemin i början av 1960-talet uppfann Dag Johannisson en liten respirator för vård av dem som fått andningsförlamning. Denna respirator vägde bara 10,5 kg och drevs av trycket i den flaskan med komprimerad luft eller oxygen som hörde till. På detta sätt blev respiratorn oberoende av elektricitet och fungerade även vid strömavbrott. Att den väckte uppmärksamhet jorden runt är tidningsurklippet till höger ett exempel på. Dag Johannissons kompetens användes inom många grenar av Aga och en stor del av tiden använde Dag Johannisson till att utveckla narkosapparater och förgasare för vätskeformiga narkosmedel. Tyvärr innebar detta att han exponerades för narkosmedel innan man var till fullo medveten om de risker som finns med kronisk exposition för narkosmedel vilket ledde till en svår leverskada och svårigheter att

Pulmón mecánico en miniatura
 Este pequeño aparato que sostiene su inventor, el doctor Dag Johannisson, es un verdadero pulmón mecánico en miniatura para las víctimas de poliomielitis que han sufrido la paralización de los músculos respiratorios. Aunque no puede considerarse un verdadero sustituto del "pulmón de hierro", es un gran auxiliar de la respiración y goza de la gran ventaja de funcionar mediante un sistema especial de válvulas (válvulas pulsantes) que no necesitan de motor eléctrico ni de ningún otro tipo. El doctor Johannisson es sueco y su aparato está siendo utilizado en Estocolmo. (Foto WWP).

fortsätta med arbetet. Enligt utsago blev känsligheten i levern så stor att till och med ett mindre renoveringsarbete av en tavla med terpentin under pensionstiden gjorde att sjukdomen förvärrades kraftigt.

En stor del av tiden mellan pensionen 1979 och sin bortgång 2009 tillbringade Dag Johannisson på sommarstället vid Östra Lagnö.

#

Håll uppsikt på hemsidan www.sdhf.se

Och glöm inte att betala medlemsavgiften 250:-
till pg 4400251-7.

Om du använder pg-blankett kan du meddela adressändring
(Glöm inte att ändra även e-post och telefon).

Ändringar kan också göras direkt till ordföranden på
largus@spray.se

#

 CompAir

 **WALKER
FILTRATION**

MAXIMATOR®

 **INGENJÖRSFIRMA
CURT NYBERG AB**

Tele, Gotland. 0498-29 77 00
Tele, Stockholm. 08-747 00 05

E-post. info@curt-nyberg.se
Web. www.curt-nyberg.se

På sortimentet finns bla.:

- *Högtryckskompressorer
- *Ventiler & ventilsystem
- *Service & reservdelar
- *Lyftsäckar
- *Gasbostrar
- *Filter & avskiljare
- *Fyllningsramper
- *Dyktelefoner

#

Dykning som största intresse.

När man tänker tillbaka på händelser många år tillbaka, och funderar på varför man började med en viss sport eller verksamhet, så är det inte säkert att man kommer ihåg den ursprungliga händelsen, men ibland inträffar något som gör att allt är klart som kristall.

I det här fallet var det förra julen när jag var inne i Växjö centrum, och på väg till bilparkeringen vid Teatertorget. Av en händelse säger jag till min fru att vi ska gå in på det gamla antikvariatet nära parkeringen. Verkligen en upplevelse med tusentals gamla böcker staplat från golv till tak i två våningar, utan någon speciell ordning, fast innehavaren hade ett system. Går runt lite planlöst och vänder på några böcker men finner ingenting som är intressant. Och plösligt får jag syn på en gammal tidning som jag läste första gången för över 50 år sedan. Teknikens Värld Nr 16 från 1955 med **Marinen går till botten** som huvudtema. (För omslagsbild se nästa sida.)

Betalar glatt 20 kr för en gammal sliten tidning. Åker hem och sätter mig i soffan och böjar läsa den igen, och upptäcker att det fanns innehåll i artikeln, som jag glömt från förra gången jag läste den. Några kommentarer om innehållet i tidningen.

En av dom största olyckorna för Svenska Flygvapnet var 2 Maj 1955 när fyra J29 Tunnan skulle göra molngenomgång vid flygning över Kolmården norr om Norrköping. På grund av något fel, troligen felaktig information eller fel inställda höjdmätare så kraschade samtliga fyra J29 utan att ha en chans att upptäcka att molnbas var nästan lika med ytan på sjön Glottern.

Lite flygdata om SAAB 29 Tunnan som är det flygplan som än så länge är ensamt om att ha varit i strid. (Sveriges deltagande i Kongo) Levererade fpl: 660. Antal haverier: 230. Omkomna flygförare: 98. Genom att jag är född och uppvuxen i Åby så kommer ihåg händelsen, och de kamrater som cyklade dit berättade om kroppsdelar som hängde i träden. Området spärrades snabbt av under bärgningen av flygplan och rester av piloterna, men några år senare höll vi på med fridykning på haveriplatsen och det fanns då fortfarande rester av piloterna på sjöbotten.

Senare kommer jag att göra militärtjänst på F13 i Norrköping och under ett år få arbeta med flygplan, men huvudintresse har varit dykning.

Andra detaljer i artikeln är bilder på den utrustning som användes av Marinen 1955, och en ”rulldräkt” av fabrikat Naval som ingick även i den första begagnade utrustning jag köpte, något som ganska snabbt byttes mot Poseidon Unisuit med dragkedjan mellan benen. Senare använde jag olika Viking och andra fabrikat.

För många kan det kanske vara av intresse att läsa om Marinens filmprojekt och den utrustning som användes då. I vilket fall som helst tyckte jag att det var roligt att återuppliva gamla minnen med att läsa den gamla tidningen.

Växjö 2009-09-17

Björn Carlsson 0708 990878

Teknikens **V**ärld

Marinen går till botten

Med **Flyg**

Nr **16** 1955

18/3-31/8

PRIS 75 ÖRE

I Norge 1:50, Danmark 1:50

I den här dresen uppträdde för en tid sedan TV:s fotograf Bertil Hagert, för att på närmare håll kunna studera marinens senaste trumfess — grodmännen — i aktion under vattnet. Det är ett hårt men intressant och lockande jobb, som skildras på de följande sidorna.

Klara för dykning! Utrustningen med luftbehållare väger drygt 30 kg, och med dess hjälp kan dykaren hålla sig under vattnet upp till 30 minuter, beroende på arbetsdjupet. Under dykning i fredstid har »röjaren» en signallina runt magen om något skulle hända (t. h.).

Apropå omslaget:

Marinen går till botten

Det populäraste målet för grabbar som skall »ut i lumen» är inte nu längre flyget eller den »riktiga flottan». Nej, sedan marinen rent bokstavligt tagit sig vatten över huvudet är det mest av allt grodmansjobbet som lockar.

Ty visst har vi grodmän även i Sverige. Beteckningen är f. ö. något diffus — en civil sätter gärna likhetstecken mellan grodman och en karl i simfenor och gummidräkt. Riktigt så enkelt är det emellertid inte, ty den riktige grodmannen, han som förbereder invasioner och är rent »offensiv» till sin läggning har fått kompanjoner under vattnet — skyddsdykare och röjdykare. Någon enhetlig beteckning för dessa tre specialgrupper inom marinen finns egentligen inte ännu, därför kan det vara en smula missvisande att kalla röjdykaren för »grodman».

De utbildas emellertid alla vid en av marinens för närvarande viktigaste specialskolor. Visst får de bada och ha det bra när det är härligt varmt i vattnet, men utbildningen är för den skull minsann ingen semester — att vara röjdykare, exempelvis, är ett av de hårdaste jobben inom hela vårt försvar. Och det vill inte säga litet.

Det är den femte årskullen röjdykare som utbildas i år.

Fientligt flyg har lagt minor i hamnen. En svepning är otänkbar, det blir i stället röjdykarens sak att söka upp de sprängladdade tingestarna och i första hand lossa dem från sina förtöjningar. Vad som gör arbetet så vanskligt är att han ofta inte kan se någonting nere på djupet, utan tvingas treva sig fram i mörkret, varje sekund beredd på att stöta emot en laddning, tillräckligt stor för att spränga ett helt krigsfartyg i småbitar (bilden till vänster).

Det här är en ren rutinsak för en utbildad röjdykare. Ett stort hangarfartyg har kommit tillbaka efter en operation i okända farvatten, och en första åtgärd vid hemkomsten blir att kontrollera så att inga sugminor satt sig fast på fartygsbotten (bilden till höger).

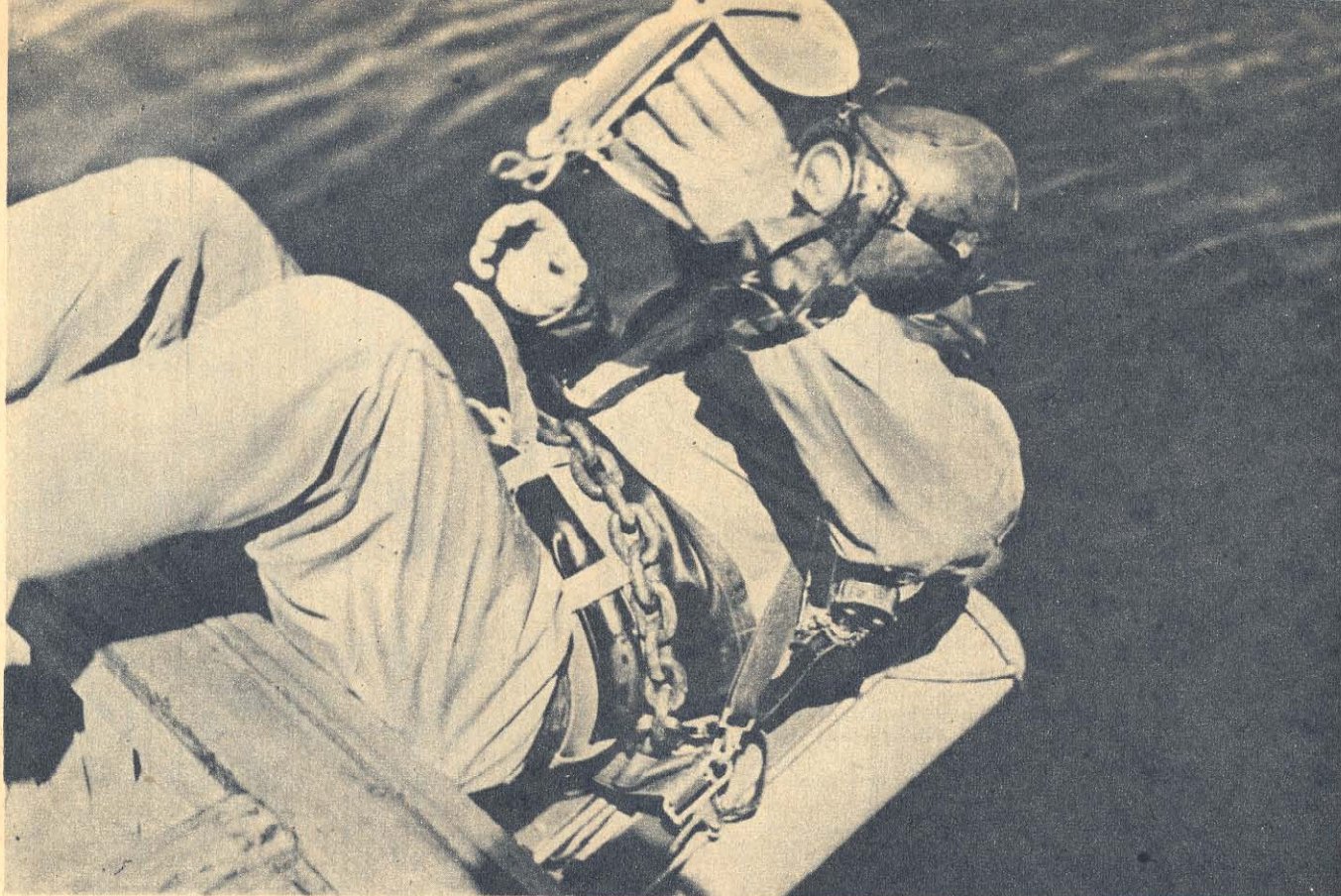
Omkring 35 grabbar går in i varje årsklass, och de gallras efter stränga prov. Det är inte alls sagt att en snabbsimmare kan bli röjdykare — när det gäller jobb under vattnet letar man i stället efter fysiskt toptrimmade killar som kan tåla en och annan kallsup utan att gripas av panik. Innan röjdykaren tas ut för den slutliga utbildningen får han också undergå prov i tryckkamare, för att man skall se om han stoppar för påfrestningarna.

Röjdykarens klädsel är kanske inte så lätt att röra sig i på land: Förutom byxor och blus och olika ylleställ därunder beroende på vattnets temperatur har han också på sig en tät huva, en ansiktsmask med ventil, och på fötterna antingen simfenor eller ett par stadiga dykarskor som vardera väger 4,5 kilo. De två luftbehållarna på ryggen rymmer 5 l vardera, luftens tryck är 150 kg/cm², vilket ger en sammanlagd luftmängd av 1.500 liter. Med den utrustningen kan han ta sig ner på 30 meters djup, där han kan stanna i omkring tio minuter. Nöjer han sig med att gå ned till tio meter beräknas han kunna hålla sig under ytan i en halvtimme.

Röjdykaren — ja f. ö. alla »grodmän» förstås — blir under utbildningens gång riktiga akrobater. En uppvisning är

VÄND!

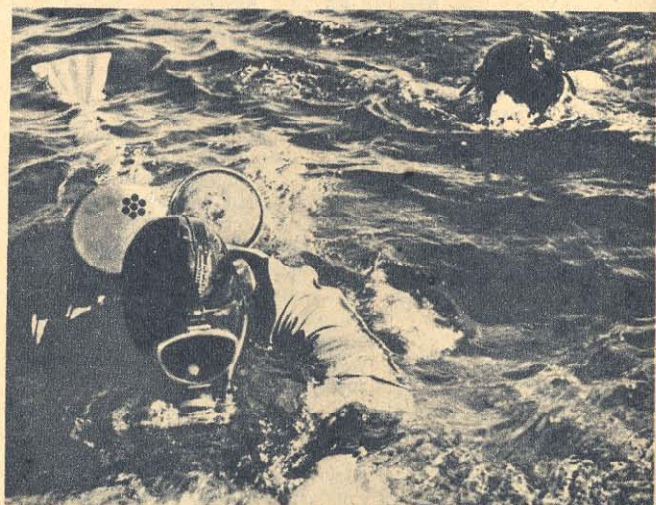
Från en båt i full fart kastar sig röjdykaren ut i vattnet. Röjdykgänget blir med tiden riktiga akrobater, och skulle gott försvara en plats vid någon vattencirkus. Hårt utbildade soldater (ovan).

Invasionen av fiendekusten förbereds av röjdykare, vars främsta jobb är att skaffa undan alla hinder för commandotrupperna och landstigningsstyrkorna. Här får västkusten en påhälsning (nedan).

FORTS

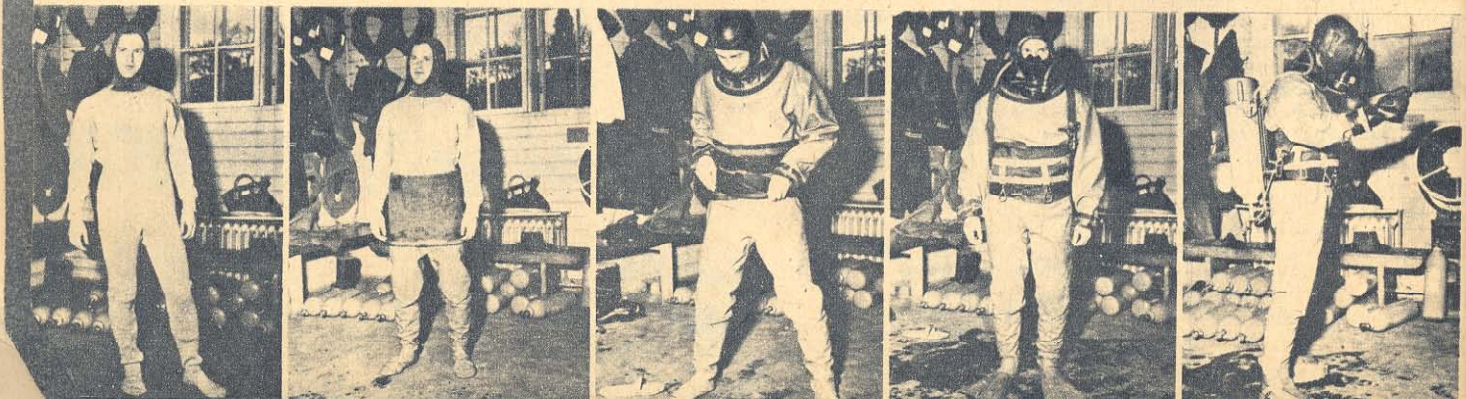
mer än nog för att man skall förstå att de är »vattendjur» i långt högre grad än de flesta andra av oss. Eller vad sägs om sprängövningen, då tio röjdykare hoppar i vattnet från en motorbåt i tio knops fart, apterar sina sprängladdningar vid den fingerade invasionsstranden och simmar ut och tar sig ombord på motorbåten igen — trots att motorbåten alltså gör en fart av tio knop! Grabbarna skulle kunna öppna vattencirkus om dom hade lust.

Men röjdykaren har ett allvarligt arbete framför sig. Han deltar i minröjning, han kontrollerar att fartygsbottnar är fria från sprängladdningar, röjer undan vrak och spränger bort hinder. Mycket av allt det här får han lära sig att »känna» sig till, ty sikten är oftast mycket begränsad under vattnet. Hans enda vapen, såväl i krig som fred, är en kniv, eftersom han måste arbeta i tysthet. Och ibland kan han bli kallad till en katastrofplats, såsom hände senast i vintras när tre J 29:or störtade i sjön Glottern. Då var det vinter och is på vattnet, vilket emellertid inte generar en röjdykare, vars dräkt håller kroppsvärmen i minst 30 min. även under sådana förhållanden.

Helknäppt helylle underst (t. v.), och ovanpå det gummiplaggen, vardera försedda med ett par extra förlängda flikar som rullas i vardera (bild 3 fr. v.) för att förseglingen skall bli absolut vattentät.

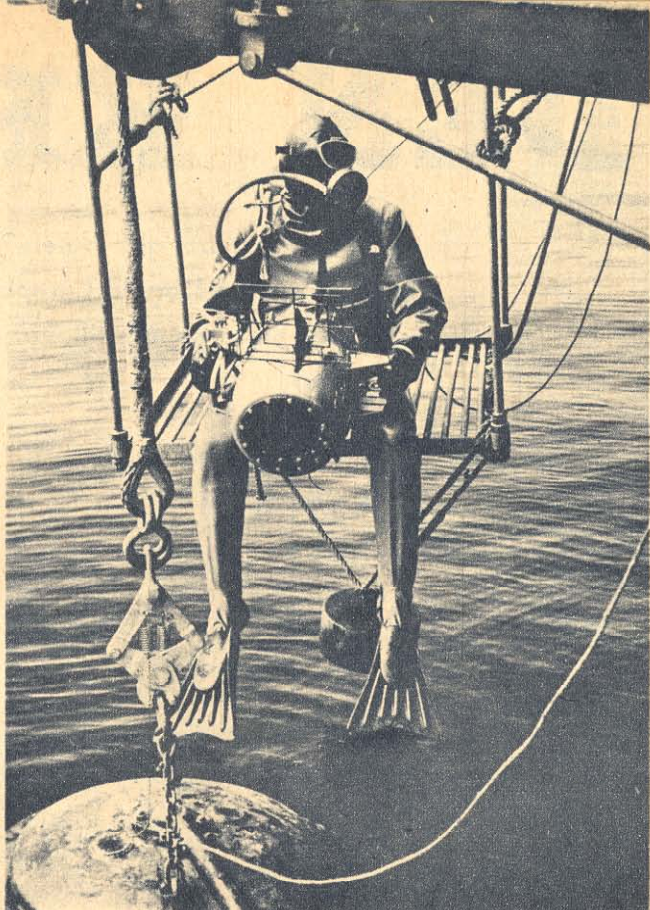
Sedan är det bara att spänna på skärpet och ta på masken och dyka i. Simfenor eller järnskodda dykarskor används alltefter arbetsart. Handskar används också om det skulle vara kallt i vattnet.

Med denna massiva pjäs förevisas de svenska röjdykarnas arbete under vattnet. Det är en kamera av märket Vinten-Hodges som väger 60 kilo och kostar omkring 30.000 kronor, samt är försedd med tre objektiv innanför det vattentäta fodralet. Ännu kan ingen svensk sköta den — på bilden ovan norsk-engelske chefsfotografen Egil Woxholt.

Från denna plattform som sänks ned några meter under vattenytan tas de flesta scenerna i röjdykarfilmen. Fotografen sitter oftast under ytan halvtimmar i sträck för varje tagning, vilka endast avbryts av att kameranlinsen då och då måste »tvättas». Den har nämligen en viss benägenhet att dra åt sig vattendjur, som »skymmer utsikten» (t. h.).

RÖJDYKARE BLIR TV-AKTÖR

Med en 60-kiloskamera stödd mot magen sitter en skäggig filmfotograf på ett trädgårdsbord några meter under vattenytan utanför Gåsö-Bonden på västkusten. Vattnet är varmt och klart, men det är inte fiskarna den här fotografen har gett sig ner för att försöka fånga. Runt om honom simmar i stället några andra, större gummiklädda och bubblande individer — marinens röjdykare.

Ty marinens flimdetalj har tagit ett för våra förhållanden unikt initiativ, man spelar in en film under vattnet. Hela två år har alla förberedelserna för filmen tagit, men i höst räknar man ändå med att ha den färdig, och det är slutscenerna som nu tas i västkustvattnet. Det skall bli en hel tvåtimmars spelfilm som instruktion för marinens blivande röjdykare, och dessutom hoppas man kunna visa valda delar av den som förspel på offentliga biografier så småningom. Filmen blir den första i 35-millimetersformat som gjorts under vatten i Sverige.

Undervattenskameran är ett tekniskt underverk, dess like finns f. ö. bara i ett ex. i världen och tillhör österrikaren Hans Hass. Den är av märket Vinten-Hodges, är värd omkring 30.000 kronor och har tre objektiv i ett vattentätt fodral. Det finns ännu ingen svensk som rätt kan hantera en dylik tingest, och som chefsfotograf under vattnet har man därför engagerat en norsk-engelsk filmfotograf. Han har det nu inte fullt så jobbigt som antydde i ingressen, även om han då och då måste ge sig ut och simma, ty 60 kilo väger kameran endast ovan vattenytan — under vattnet känns den inte tyngre än ett kilo!

Marinens flimdetalj har stora filmplaner även för framtiden, men samtidigt sneglar man åt televisionen, och vad den kan komma att betyda både för undervisningen och för mera allvarliga arbeten. Vid svårare desarmeringsarbeten skulle röjdykarna kunna ta med en tv-apparat, medan experten kan sitta en bit därifrån och leda arbetet...

På det här djupet är det faktiskt lättare att jobba än ovan vattenytan, ty någon »börda» att vara filmfotograf på djupet är det inte. Här väger nämligen den tunga kameran knappast mer än ett kilo, och fotografen kan med lätthet ta den med sig när han då och då ger sig ut på en simtur för att få bättre bildvinkel för nästa tagning (t. h.).

Hyperbaric Treatment Technology

Hagelvädersgatan 5 • SE-418 34 Göteborg, Sweden • Tel +46 (0)31 54 98 00 • Fax +46 (0)31 54 98 10 • E-mail: info@htt.necton.se

SJÖHISTORISKA MUSEET

ÖPPET DAGLIGEN KL 10-17

Telefon/fax: 08/ 519 549 00, fax 08/ 519 549 49.
Informationstelefonsvare: 08- 519 549 70

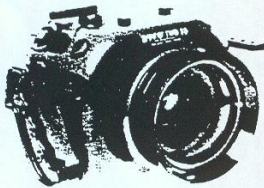
www.sshm.se/sjohistoriska

DYFO SUB 35 Kamerafodral

För alla 35 mm systemkameror.

Även många med motor, winder och sportsökare.

Alla objektiv passar. — Ett riktigt proffshus till bra pris!

DYFO[®] SYSTEMS

UNDERVATTENS- FOTOUTRUSTNING

Du tänker väl inte köpa blix per kilo!?

— Nej! Välj **DYFO SL 32**.

Den kompakta blixten med

de smatt fantastiska egen-

skaperna som med kraft ly-

ser ut konkurrenterna. Blix-

huvudet väger endast 340 g!

DYFO SL 32 passar alla ka-

merafodral och Nikonos. Tal

att jämföras med vad som

helst. t.o.m. priset!

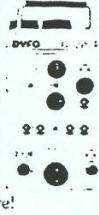

Vi har även armar och tillbehör. Hör med Din dykbutik, eller direkt med oss för broschyrer, priser m.m!

DYFO COM SUPER och DYFO MINI COM

Tva förstklassiga dyk-
telefonsystem av ab-
solut driftsäkraste typ
för en eller flera dyka-
re. Passar AGA,
Technisub m.fl.

— Manga special-
egenskaper och ser-
vicefri funktion ger
bästa totalekonomi -
säger nöjda användare!

DYFO SYSTEMS AB

Övre Åsvägen 3, 439 37 Onsala, Sverige. ☎ +46 (0)300 26357

INTERSPIRO

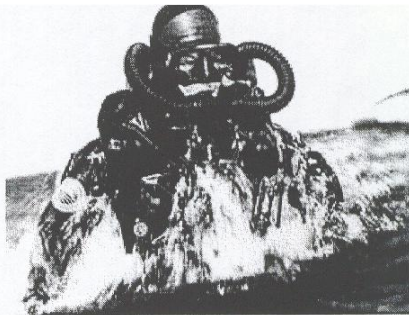
Box 10060 S-181 10 LIDINGÖ, SWEDEN

Tel: (+46) 8 636 51 00

Fax: (+46) 8 765 48 53

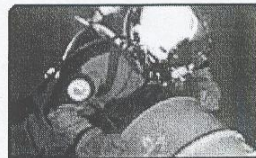
There is a Viking suit for every need

Our suits have a history going back five decades. Skillful chemists and product experts have continuously worked to improve our suit in all ways. The basic concept is the same. Why? Because it works. We have always focused on quality. Our customers appreciate that and come back. We have seen many changes during the years, new applications and new materials coming and going. Serious divers return to Viking rubber suits year after year. For them Viking is a good investment and makes diving-life simple.

Trelleborg Viking 0411-679 40

www.trelleborg.com/protective

RATTAR, SPÅKAR OCH VRED ABSOLUT FÖRBUDNA

Vår idé är enkel, du koncentrerar dig på upplevelsen så ser vi till att utrustningen fungerar - utan din inblandning.

Xstream Dive exempelvis har inte en enda ratt eller spak som du skall vrida på för att den skall fungera. Optimal funktion oavsett djup är inbyggt redan från början - varför krångla till det?

SVENSKA SPORTDYKARFÖRBUNDET

Idrottens Hus, 123 87 Farsta, tel 08-605 63 75, fax 08-605 63 72

Framtida evenemang:

Årsmöte 2010

Dykningens dag 29 maj, 2010